BIBLIOTECA
CULTURII
AROMÂNE

www.proiectavdhela.ro

Matilda Caragiu Marioțeanu

NEURI
ZĂPEZI
NEIGES

13 POEMI/POEME/POÈMES

PROIECT AVDHELA
BIBLIOTECA CULTURII AROMÂNE
www.proiectavdhela.ro

Sumar

Cântarea a cântăriloru / Cântarea cântărilor / Cantique des cantiques

Bisearica a mea / Biserica mea / Mon église

Tu es Petrus

Mul'earea-Prometeu / Muierea-Prometeu / La femme-Prométhée

Fandazmâ / Fantasmă / Fantasme

Sonetu cu neuri / Sonet cu zăpezi / Sonnet aux neiges

Mira-ńi / Soarta-mi / Ma destinée

Grieaţâ / Greutate/ Povară / Fardeau

Clepsidhrâ / Clepsidră / Clepsydre

Nu-ari di doauâ ori moarti / Nu-i de două ori moarte /On ne peut pas mourir deux fois

Mini voi / Îmi place / J'aime

Yiliili / Ochelarii / Les lunettes

Ca 'nâ oae fârâ chipuru / Ca o oaie fără clopot / Telle une brebis sans clochette

PROIECT AVDHELA
BIBLIOTECA CULTURII AROMÂNE
www.proiectavdhela.ro

A omlui a meu, Coti Marioțeanu
Soțului meu
À mon mari

31. 12. 1915 - 22. 08. 2000

PROIECT AVDHELA
BIBLIOTECA CULTURII AROMÂNE
www.proiectavdhela.ro

Moto:

Deadi neaua, si-acupiri torlu!
A nins, s-a acoperit urma!
La neige est tombée, est couverte la trace!

PROIECT AVDHELA
BIBLIOTECA CULTURII AROMÂNE
www.proiectavdhela.ro

Ca ’nâ oae fârâ chipuru

Di ți treați chirolu
mi-aflu singurâ
chirutâ,
ca ’nâ oae fârâ chipuru
ți nu poa’ si-u-avdâ vârnu
tu giuneapińi ascumtâ
mutâ
iu niți luplu nu poa’ si-u-agiungâ
las-s-hibâ câ poa’ si-u-avdâ

Sta di-aveagl’i doil’i,
cathi unu cu scupolu-şi:
unlu ti hrâneari,
alantu ti bânari.

Hiu singurâ, chirutâ
ca ’nâ oae fârâ chipuru
Iu-i chipurlu-a meu?
Cari ńi-lu lo?

Stau singurâ, chirutâ
ascumtâ tu giuneapińi
mutâ
şi-aşteptu...

Grieață

Mi doru anumirili
di cându portu
şi ducu pi eali
arocutlu
loclu...

Ńi si-alâsarâ-nghiosu
c-aspinḑurâ greu
pi-anumirili-a meali
— di buni, di-arali —
arocutlu
loclu...

Şi-ți cara ḑenurili
îlu poartâ ş-eali
di-anumirea
arocutlu
loclu...?!

Mini ştiu ghini
că singuru şi-lu duți
tutu-omlu, di-anumirea,
tu steali-nfâşatu,
arocutlu
loclu...

Şi-că, di grieaţâ, loclu,
când-unâ va ti facâ,
va nu va, va s-chearâ
cu tini unâoarâ
şi-eluşi,
arocutlu
loclu.

Fandazmâ

Tu mesea di-alunaru
ti Prufit-Ilia
căldura-ngl'iță:
earamu gol'i
dupâ câroarea
ți n-avea tuchitâ
tu oara ți tricu

Şi-asudoarea di pi trupurili-a noastri
acâță peaji
di gl'eţu
eramu ca di marmaru albu
ca sculpturili alu Michelangelo
ca ţiva putiri-analti
umpluti cu lapti di caprâ
adusu di la stani

8
NEURI
ZĂPEZI
NEIGES
13
POEMI
POEME
POEMES

Şi neaua ţi câdea
— ca tu mesea di şcurtu —
lo di u tuchea
peaja di gl'eţu
di pi trupurili-a noastri

Armasimu di dipu gol'i
mârmârusiţ
Că suflitili
avea fuţitâ
şi-eali
di noi.

Sonetu cu neuri

Cadu peanili ca steali
i-andreulu tu-nchiseari
şi cairi-cairi - neali
alagă, ti nispuneari!

Şi-adunâ Gâl'inuşa
fumeal'ea si şi-u-aştearnâ
mistiryi dişcl'idu uşa
a ţerlui ali iarnâ.

Ca fandazmi luţescu
cu luńiń ti lâhtarâ
ţi-aumbra u mârescu
ca aryuceari, nafoarâ.

Şi thama cu haraua
si-ncairâ tu minti-ńi
di frica di araua
ţi spuni-ńi-si dininti-ńi.

I noapti? Easti ţuuâ?
Ţi greauâ-i întribarea!

Şi lumea di pi cuuâ
adastâ apirearea.

Mira-ńi.

Ńi si spusi-n yisu
tutâ tu-albi-nviscutâ
cu curunâ di neauâ
pi periľi-ľi pân-di padi
-nvârtiț ş-di mesi
- s-nu țiva di si-ncheadicâ? -

cu flori spinḑurati
ḑeanâ di ḑeanâ

cu peani aroşi
- minghiuşi di urecľi

cu vasilico tu nări
- ți veardi, tora iarna!

cu pitrichi albi
curânda hiri-hiri
di ḑeaditi
cu buḑâli gľețu
chitrusiti

„ Yinu!," dâsi.
Eara mira-ńi.

Tu es Petrus

S-fâțea câ earamu Roma,
la strâpâpâńiľi-a mei
ți-acupirimintu nu-avea
şi-bâna tu piştirei

Si ascundea crişтińiľi
di focurili-andarâ
- îľi avina pângâńiľi -
şi-avea mari lâhtarâ
di-ańiurizmâ di fumu
di leamni-analtu apreasi
di carnea friptâ şcrumu
a trupuriloru-arsi

Lu-apreasirâ şi Chetrulu
apostallu-a Hristolui
(eara-lu „di cheatrâ" Sâmtulu?
- nu-l'i creapâ a pângânlui!)

Maşi numa a lui si-armânâ
thimel'iu ali bisericâ
crişţińil'i ta si-l'i apârâ
pânâ... va si-ntunearicâ

Scriati-su pi cubelu
analtu di nâuntru
zboarâ ti tutu crişţinlu
ţi poati s-li pitrundâ:
Tu es Petrus
et super hanc petram
aedificabo ecclesiam meam
„Tini eşti Chetrulu
şi-pi aestâ cheatrâ
va u-adaru bisearica-mea"
*
S-fâţea câ earamu Roma
canda eara aseara
- doauâ ńil'i di-ańi di-atumţea -
şi-canda eara tutu veara...

Cântarea a cântăriloru

Tini, Dhafnă,
ţi-lu priadusişi cu-ańiurizma-ta
şi-cu buḑâli-ţ di-afranḑi
gionili di Pindu
Tini, theaminâ,
cu ţâţâli-mproasti
ca areapińi di-auuâ
cripati di coapti
cu chipitili - muţchi di ńelu
tu oarâ fitatu
cu faţa ca aroidha
disicatâ, sânḑirândâ
cu narea traptâ
di-Afroditâ, ḑeauâ,

cu guşa di lelicu
ca sturili di-Acropoli
cu ocl'i di cadânâ
şuțânda-si sum-ḑeanâ
cu coapsili cupăńi
hârsiti di-ahândamea
a pălńiloru
di gioni-armânu
cu pânticlu putiru
di yinu-ańiurizmosu
cu peril'i spulbirați
ca vârnâ cupie di căpri
spinḑurati pi-aripidinâ
tini, mul'eari,
Dhafnă,
di moscu adil'eari,
tini, dhafńeauă,
ți banâ fârâ tini
nu-ari!

Bisearica a mea

Bisearica a mea-i țerlu.
Easti vimtulu ți-adil'i
anamisa di mini şi-di Elu
fârâ muri
fârâ sturi
fârâ acupirimintu
cu inima-ńi câmbanâ
ți s-frânḑi di bâteari
di vreari.

Bisearica a mea-i țerlu,
cu ațili a mintil'ei
spânticânda nioril'i
mi-alinu
ascapu di strańi
di oamińi
di pulbiri
di iți s-traḑi pri-n padi.

Bisearica a mea...
easti ţerlu:
că pi locu
easti acâţatu şi-ncruţiľeatu
hiľilu a Omlui.

Clepsidhrâ

Cumu si-lu misuri **tempus/ hronos**?
Cumu si-u faţi aestâ
cându iţi minutâ ţi treaţi
si-ngľiti
ninti si-aducheşti că tricu?

Cu limbili a oarâľei?
ţi s-minâ
pimti di mâńi niviḑuti
- di iu si ştiu
că nu şi-arâdi vârnu
di mini? -
Ḑuuâ-i, sirinu-i,
noapti-i:
luna ari mandrâ -
„curuna di luńinâ a lunâľei"
ţi ploae urseaşti
(că-ţe ńi-aducu aminti
tu oara aestâ
di Blaga:
„curuna di thamati a lumiľei?")

Cum-s-putearimu si ştiu
câtu ţânu fandazmili a somnului?
Cându acaţâ, cându trecu?
Câtu ţâni fandazma
ţi „banâ" s-cľeamâ?

Cu ţi metru s-misurâ aesti tuti?

Cu clepsidhra?
fura di apâ
fura di-arinâ
fura di timpu/ chiro-kairos?

ți u curâ arina
până cheari
şi-iara, şi-iara
s-toarnâ?

Altâ cruți pisti cruți
pisti alti cruți.

tempus/ hronos/ kairos
curâ
şi nu s-misurâ.

Mul'earea-Prometeu

Ştiu, Prometeulu
bârbatlu, titanlu
l-fură foclu a țeruriloru
şi-lu deadi a oamińiloru

Si-nârâi ma marili a ḑeiloru
şi-lu pitricu pi munti
analtu pi Cafcazu
iu orńea-l'i li mâca
ḑuuâ di ḑuuâ
hicatili
ți-l'i crişţea iara
noapti di noapti
la locu.

Ştiu câ, l'irtatu,
agiumsi pi Elimbu
iu-lu tińisirâ şi-elu
Prometeulu
bârbatlu carabeulu
ți-l'i-nviță oamińil'i
tuti tehnili...

C-aşi-l'i fu datâ ali mul'eari
s-hibâ totâna
bubulicâ
ńicâ
bârbatlu tutu disuprâ

protlu pi sofrâ
la pita tu sinie
si-aibâ maşi tińie!

„Ńicâ" ḑâți?
„Bubulicâ?"

Şi-cara lu-adusi foclu
Prometeulu
bârbatlu,
cari fu di lu-apreasi?
Nu-nu, nu pi vatrâ,
tu-a bârbatlui inimâ!
Cari l'i-li-adusi:
chipurarea tu buricu,
vrearea tu suflitu
şi tu carni,
fumeal'ea, hareili
- s-facu di si spunu,
şi-nu di pristaneu! -

Cari-i, cara, Prometeu?

Nu-ari di doauâ ori moarti

Ari doi ocl'i
doauâ arpiti
doauâ mâńi

Ari soi di soi di oamińi
di pul'i
di-arâuri
di ḑenuri
Ari soi di soi di vreri
di plânguti
di-arâsuri
soi di soi di zboarâ
di limbi

Ma
nu-ari di doauâ ori turnari
ni di doauâ ori curari

di doauâ ori moarti
U feaţişi calea - faptâ-i
nu-ari turnari
Curâ arâulu - cură-lu
nu-ari altâ curari
Muri omlu - dusi-lu
nu-ari altâ bânari

Că iţi trițeari-i
unâ cali
fârâ turnari.

Mini voi

Escu aşi cum-escu
Vahi... altâsoi
nuntru, tu mini-ńi:
Mini-l'i voi oamińil'i ți-lu voru averlu
oamińil'i ți potu s-ti mutreascâ tu ocl'i
ți ştiu ți va s-ḑâcâ tińie
ți easti caplu plicatu dinintea a auşiloru
a ficiurițloru
a lânḑițloru
a oarfâńiloru
ți ştiu si-u tindâ mâna a curi ari ananghi

Mini u voi fisea
li voi prăvḑâli — nu şi-aţeali ți s-tragu! —
u voi iarba, lilicili
lu voi ţerlu dişcl'isu

Mini voi s-li ştiu tuti, hiu curioasâ
Voi si ştiu di iu acaţâ
şi iu s-curmâ ḑuua, loclu, lumea, cozmulu

Mini nu ma voi si ştiu di sinuri
di mileț
di xinitie
Că mini voi isihie
şi-armonie
cu mini isâ-ńi
şi-cu-alanțâ...

Yiliili

Unâ mirachi mi mâcâ
di-un-chiro
di ańi
ma itia nu u ştiu
nu ńi si spusi ninga
cu tuti câ mi dedu
u şuțâi, u-nvârtii...
tut-nu-ńi da isihie

Țiva nu-i cum-lipseaşti!

Ți vedu mini?
Aței ți-ńi vedu ocľi-ńi?
cu-ndreptulu... pari unâ
cu stângulu... canda altâ!
Icâ aței ți vedu mini
easti ți-ńi da yiliili a meali
i easti aței ți vedu tu yislu a meu?

Nu, nu si-uidiseaşti țiva cu țiva!

Cum-suntu di-alihea
lucrili
şi yenurili di-anvârliga?
Cum-easti kalankoe-lu a meu?
lilici ńicâ-i — fârâ yilii
i mari-i — cu yilii?
Tu yisu eara cât-un-pâră
lilicea mea vrutâ di-tu cuvă...

Cumu-i croclu-a meu, Brânduşa,
câtu-s mări ocľi-ľi,
violetili
violet?
tut-mi-ntrebu mini încetu...

Şi musca... muscâ-i?
mâşcońiu-i
ńicu ńicu
icâ vâru tâunu grosu-grasu?
Nu, nu-nu, nu ma voi s-mi minduescu
ma ghini mi-alasu!

PROIECT AVDHELA
BIBLIOTECA CULTURII AROMÂNE
www.proiectavdhela.ro

Ca o oaie fără clopot

Cu cât trece vremea
mă aflu singură
pierită,
ca o oaie fără clopot
ce nu poa' s-o audă nimeni
în junepeni ascunsă
mută
unde nici lupul nu poa' s-o ajungă
chiar dacă poa' s-o audă

Stau de veghează amândoi,
fiecare cu scopu-i:
unul pentru hrănit
celălalt pentru supraviețuit.

Sunt singură, pierită
ca o oaie fără clopot
Unde-i clopotul meu?
Care mi l-a luat?

Stau singură, pierită,
ascunsă în junepeni,
mută
şi aştept...

Greutate/ povară

Mă dor umerii
de când port
şi duc pe ei
rotundul
pământul...

Mi s-au lăsat în jos
că spânzură/ atârnă greu
pe umerii mei
- de bune, de rele -
rotundul
pământul...

şi ce dacă dealurile
îl poartă şi ele
pe umăr
rotundul
pământul...?!

Eu ştiu bine
că singur şi-l duce
tot omul, pe umăr,
în stele-nfăşat,
rotundul
pământul...

şi că, de greutate, pământul,
când una te-o face (te-o strivi),
vrând-nevrând, o să piară
cu tine odată
şi el însuşi
rotundul
pământul.

Fantasmă

La mijloc de cuptor
de Sfântu-Ilie
căldura a-ngheţat:
eram goi
după arşiţa
ce ne topise
în clipa ce trecu.

şi sudoarea de pe trupurile noastre
a prins o pojghiţă
de gheaţă
eram ca din marmoră albă
ca sculpturile lui Michelangelo
ca nişte potire-înalte
umplute cu lapte de capră
adus de la stână

şi neaua ce cădea
- ca în mijloc de făurar -
începu s-o topească
pojghița de gheață
de pe trupurile noastre

Am rămas de tot goi
Înmărmuriți
Căci sufletele
plecaseră
şi ele
din noi.

Sonet cu zăpezi

Cad fulgii ca nişte stele
undreaua-i care-ncepe
şi caiere-caiere - inele
aleargă de nespus/ ce minune!

şi-adună Găinuşa/ Carul mic
copiii să-şi-i aştearnă/ culce
mistere deschid uşa
spre cerurile iernii.

Ca nişte fantome strălucesc
cu lumini ce înfioară
ce umbra o măresc
ca mascații, afară.

şi mirajul cu bucuria
se-ncaieră în minte-mi
de frica de cea reaua
ce-arată-mi-se 'nainte-mi.

E noapte? Este ziuă?
Ce grea e întrebarea!

şi lumea de pe scoarță
adastă zorile/ deşteptarea.

Soarta-mi

Mi s-a arătat în vis
toată-n alb înveşmântată

cu cunună de nea
pe păru-i până jos
învârtit şi de mijloc
- nu cumva să se împiedice? -

cu flori spânzurate/ atârnate
geană de geană

cu fulgi roşii
- cercei de urechi

cu busuioc în nări
- ce verde, acum iarna!

cu caiere albe
curgând fire-fire
de degete

cu buzele gheață
împietrite

„Vino!," zise.
Era soarta-mi.

Tu es Petrus

Se făcea că eram la Roma
la strămoşii mei
ce-acoperiş n-aveau
în peşteri trăiau

Se ascundeau creştinii
de focurile-nalte
- îi urmăreau păgânii -
erau speriați de moarte
de duhoarea de fum

de lemne înalt-aprinse
de carnea făcută scrum
a trupurilor arse

L-aprinseră şi pe Petru
apostolul Hristosului
(era „de piatră" Sântul?
- nu-i pasă păgânului!)

Doar numele-i rămână
temelie de biserică
creştinii ca să-i apere
până... se întunerecă

Scrise sunt pe bolta
cea-naltă dinăuntru
cuvinte pentru tot creştinul
ce poate să le pătrundă:
Tu es Petrus
et super hanc petram
aedificabo ecclesiam meam
„Tu eşti Petru
şi pe această piatră
voi dura biserica mea"
*
Se făcea că eram la Roma
parcă era ieri-seară
- două mii de ani de-atuncea -
şi parcă era tot vară...

Cântarea cântărilor

Tu, Dafină,
ce l-ai cucerit cu mireasma ta
şi cu buzele-ți de fragi
pe junele din Pind
Tu, femelă,
cu țâțele săltărețe
ca ciorchini de struguri
crăpați de copți
cu sfârcurile - botişoare de miel
abia fătat
cu fața ca rodia

despicată, sângerândă
cu nasul drept
de Afrodită, zeiță
cu guşa/ gâtul de cocor
ca nişte coloane de pe Acropole
cu ochi de cadână
răsucindu-se sub geană
cu coapsele copăi
mângâiate de adâncimea
palmelor
de june aromân
cu pântecele potir
de vin înmiresmat
cu părul spulberat
ca o turmă de capre
spânzurate/ atârnate pe o râpă
tu, muiere,
Dafină,
de mosc adiere
tu, dafin,
ce viață fără tine
nu-i.

Biserica mea

Biserica mea-i cerul.
Este vântul ce adie
între mine şi El
fără muri/ ziduri
fără turnuri
fără acoperământ
cu inima-mi clopot
ce se sparge bătând
de dragoste.

Biserica mea-i cerul,
cu acele minții
spintecând norii
mă înalț
scap de straie
de oameni
de pulberi
de orice se târăşte pe jos.

Biserica mea...
este cerul:
căci pe pământ
este prins şi-ncrucişat/ răstignit
fiul Omului.

Clepsidră

Cum se măsoară **tempus/ hronos**?
Cum să faci asta
când orice clipă ce trece
se înghite
înainte să înțelegi
că a trecut?

Cu limbile orologiului?
ce se mişcă
împinse de mâini nevăzute
- de unde să ştiu
că nu-şi râde cineva
de mine ? -
E ziuă, e senin,
e noapte:
luna are *mandrâ* -
„cununa de lumină a lunii"
ce ploaie vesteşte
(de ce mi-aduc aminte
la această oră
de Blaga: „corola de minuni a lumii?")

Cum aş putea să ştiu
cât țin fantasmele somnului?
Când încep, când trec?
Cât ține fantasma
ce viață se cheamă?

Cu ce metru se măsoară toate acestea?
Cu clepsidra?
hoața de apă
fura de nisip
fura timpului/ **kairos**?
ce face să se scurgă arina

până piere
şi iarăşi, şi iarăşi
se-ntoarce?

Altă cruce peste cruce
peste alte cruci.

tempus/ hronos/ kairos
zboară
şi nu se măsoară.

Muierea-Prometeu

Ştiu, Prometeul
bărbatul, titanul
l-a furat focul cerurilor
şi l-a dat oamenilor

S-a supărat mai marele zeilor
şi l-a trimis pe munte
sus pe Caucazi
unde vulturul/ balaurul îi mânca
zi de zi
ficaţii
ce-i creşteau iară
noapte de noapte
la loc.

Ştiu că, iertat,
a ajuns pe Olimp
unde l-au cinstit şi pe el
pe Prometeu
bărbatul vrăbioiul/ dragul
ce i-a învăţat pe oameni
toate meseriile...

C-aşa-i fu dat femeii
să fie totdeauna
buburuză
mică
bărbatul tot deasupra/ în faţă

primul la sofră/ masă
la plăcinta din tavă
să aibă doar respect!

„Mică" zici?
„Buburuză?"
Şi dacă l-a adus focul
Prometeul
bărbatul,
cine-a fost de l-a aprins?
Nu-nu, nu pe vatră,
în a bărbatului inimă!
Cine i le-a adus:
ciupirea în buric/ în inimă,
iubirea în suflet
şi în carne,
copiii, bucuriile
- se fac/ se întâmplă de se spun,
şi nu în silă! -

Care-i, deci, Prometeu?

Nu-i de două ori moarte

Există doi ochi
două aripi
două mâini

Sunt fel de fel de oameni
de pui/ păsări
de râuri
de dealuri
Sunt fel de fel de dorințe
de plânsete
de surâsuri
fel de fel de cuvinte
de limbi

Dar
nu există de două ori întoarcere
nici de două ori curgere
de două ori moarte

L-ai făcut drumul - făcut e
nu-i întoarcere
Curge râul - curs e
nu-i altă curgere
A murit omul - dus e
nu-i altă viață

Că orice trecere-i
un drum
fără întoarcere

Îmi place

Sunt aşa cum sunt
poate... altfel
înăuntru, în mine-mi:
Îmi plac oamenii care iubesc adevărul
oamenii ce pot să te privească în ochi
ce ştiu ce vrea să zică respect
ce este capul plecat/ umilința față de bătrâni
de copii
de bolnavi
de săraci
ce ştiu să întindă o mână cui are nevoie

Mie îmi place natura
îmi plac animalele - nu şi cele ce se târăsc! -
îmi place iarba, florile
îmi place cerul deschis

Eu vreau să ştiu totul, sunt curioasă
vreau să ştiu de unde încep
şi unde sfârşesc ziua, pământul, oamenii, cosmosul

Eu nu mai vreau să ştiu de frontiere
de etnii diferite
de înstrăinare
Că eu vreau linişte
şi armonie
cu mine însă-mi
şi cu ceilalți...

Ochelarii

O neliniște mă chinuie
de la o vreme
de ani
cauza însă n-o știu
nu mi-e clară încă
deși am încercat
am sucit-o, am învârtit-o
tot nu-mi dă pace
Nu-mi iese nimic!

Ce văd eu?
Ceea ce văd ochii mei?
cu dreptul... pare una
cu stângul... parcă alta!
Sau ceea ce văd eu
este ce-mi oferă ochelarii mei
sau ce văd în visul meu?

Nu, nu se potrivește nimic cu nimic!

Cum sunt de fapt
lucrurile
ființele din jurul meu?
Cum este kalankoe-ul meu?
floare mică-i - fără ochelari
sau mare-i - cu ochelari?
În vis era cât un pol
floarea mea dragă din ol...

Cum e crocus-ul meu, Brânduşa,
cât de mari-i-s ochii,
violetele
violet?
mă tot întreb încet...

Și musca... muscă-i?
țânțar e
mic mic
sau vreun tăun gros-gras?
Nu, nu-nu, nu mai vreau să mă gândesc
mai bine mă las!

Telle une brebis sans clochette

Autant le temps passe
je me trouve seule
perdue
telle une brebis sans clochette
qu'on ne peut pas entendre
entre les petits pins rempants cachée
muette
où ni le loup ne peut l'atteindre
quoi qu'il puisse l'entendre

Ils restent se surveillant tous les deux
chacun avec son but:
l'un pour se nourire
l'autre pour survivre

Je suis seule, perdue
telle une brebis sans clochette
Où est-elle, ma sonnette?
qui me l'a prise?

Je reste seule, perdue
entre les petits pins cachée
muette
et j'attends...

Fardeau

J'ai mal aux épaules
depuis que je porte
et je soutiens sur elles
la ronde
la terre...

Elles sont tombées en bas
car elle penche lourde
sur mes épaules
— à cause des bonnes et des mauvaises —
la ronde
la terre...

Et quoi si les collines
la portent elles-aussi
sur leurs épaules
la ronde
la terre...?!

Moi je le sais bien
que tout seul la porte
tout-homme, sur ses épaules,
la ronde
la terre...

Et que la lourdeur de la terre
lorsqu' elle t' écrasera
bon gré mal gré, elle périra
avec toi à la fois
elle-même
la ronde
la terre.

Fantasme

La mi-juillet
fête du Saint-Élie
la chaleur glaça:
nous étions nus
après la canicule
qui nous avait fondus
(nous étions fondus par la chaleur)
le moment d'avant

Et la sueur de nos corps
pris une pellicule
de glace
nous étions comme de marbre blanc
comme les sculptures de Michelange
tells de grands calices
pleins de lait de chèvre
apporté du pâtis

Et la neige qui tombait
- comme en mi-février -
commença à faire fondre
la pellicule de glace
de nos corps

Nous restâment tout nus
et pétrifiés

Car nos âmes
étaient parties
elles aussi
du plus profond de nous.

Sonnet aux neiges

Tombent des flocons - étoiles
c'est décembre qui commence
et des filasses - anneaux
courent, quelle merveille!

Elle appelle, la Couveuse (Petite Ourse/ Pléiade)
ses enfants pour les mettre au lit
des mystères ouvrent la porte
du ciel de l'hiver

Des fantasmes luisent
des lumières qui effrayent
qui l'hombre agrandissent
comme des masques d'horreur

Et le mirage et la joie
se peignent dans ma tête
apeurée par les méchants
qui se montrent devant moi

Il fait nuit? Fait-il jour?
Que c'est difficile la question!

Et les gens sur l'écorce (terrestre)
attendent l'aube.

Ma destinée

Elle s'est montrée en rêve
toute en blanc vêtue
une couronne de neige
sur ses cheveux longs jusqu'en bas
enroulés autour de la taille
— pour ne pas se heurter? —

des fleurs pendues
à chaque cil

des plumes rouges
— boucles d'oreille

du basilic dans les narines
— qu'il est vert, en hiver!

des filasses blanches,
coulant en fils souples
des doigts

les lèvres gelées
pétrifiées

„Viens!," dit-elle.
C' était ma destinée.

Tu es Petrus

Il semblait que j'étais à Rome
chez mes ancêtres
qui n'avaient pas de toit
et vivaient dans des catacombes

Ils se cachaient les chrétiens
des feux flambant tout haut
- les poursuivaient les païens -
et étaient pris en horreur
de la puanteur de fumée
du bois très haut brûlé
de la viande réduite en cendres
des corps sacrifiés

Ils ont embrasé Pierre aussi
apôtre cher du Christ
(était-il „en pierre," le Saint?
— ils s'en moquent les païens)

Seul son nom qu'il reste
fondements de l'église
les chrétiens qu'il protégé
jusqu'aux... prochaines ténèbres

Ecrits sont sur la voûte
très haute à l'intérieur
ces mots pour tout chrétien
qui pourrait les pénétrer:
Tu es Petrus
et super hanc petram
aedificabo ecclesiam meam
„Tu es Pierre
et sur cette pierre
je vais édifier mon église"

*

Il semblait que j'étais à Rome
c'était comme si hier c'était
— deux mille ans depuis —
paraît-il que c'était toujours en été...

Cantique des cantiques

Toi, Daphné,
qui envoûtas avec ta senteur
et avec tes lèvres de fraises
le jeune des Pindes
Toi, femelle,
aux mamelles sautillantes
 telles des grappes de raisin
mûres à craquer
aux tétins - museaux d'agneau à peine né
au visage - grenade
fendue et sanglante
au nez droit
d' Aphrodite, déesse

au cou de grue
comme les colonnes d'Acropole
aux yeux de cadine
tournant sous les cils
aux cuisses - auges de bois
jouissant de la profondeur
des creux des mains
du jeune aroumain
au ventre - calice
de vin parfumé
aux cheveux en cascade
tels un troupeau de chèvres
perchées sur un rocher
toi, femme,
Daphné
brise de musc
toi, laurier,
sans toi une vie
il n'y en a pas.

Mon église

Mon église est le ciel.
C'est le vent/ l'air qui remue
entre moi et Lui
sans murs
sans tours
sans toit
avec mon âme en campane
qui s'épuise en battant
en aimant.

Mon église est le ciel
avec les aiguilles de ma pensée
transperçant les nuages
je m' élève
je fuis les habits
les gens
la poussière
tout ce qui rampe
par terre.

Mon église...
C'est le ciel:
car sur la terre
est attrappé
et crucifié

le fils de l'Homme.

Clepsydre

Comment mesurer le **tempus/ hronos**?
si toute minute qui passe
s'engloutit
avant de comprendre
qu'elle est déjà passée?

Avec les aiguilles de l'horloge?
qui bougent
poussées par des mains invisibles?
- pourrais - je savoir
si quelqu'un ne se moque
de moi? -
Il fait jour, il fait clair,
il fait nuit:
la lune a de la *mandrâ* —
„couronne de lumière de la lune"
(pourquoi c'est à Blaga
que je pense
à cette heure-ci:
„corole de merveilles du monde?")

Comment pourrais-je savoir
combien durent les fantasmes du sommeil?
Quand est-ce qu'elles commencent,
quand finissent-elles?
Combien ça dure le fantasme
qu'on appelle „vie?"

De quel mètre mesurer tout ça?
Avec la clepsydre?
voleuse d'eau
voleuse de sable
voleuse de temps/ **kairos**?

qui fait couler le sable
jusqu'à ce qu'il finisse
et encore, et encore
se renverse?

Autre croix sur autre croix
sur d'autres croix.

tempus/ hronos/ kairos
coule
et ne se mesure pas.

La femme-Prométhée

Je sais, Prométhée
l'homme, le titan,
a volé le feu
des cieux
et l-a donne aux hommes

Il se fâcha le plus grand des Dieux
et le chassa sur la montagne
la-haut, dans le Caucase
où le vautour lui mangeait
jour après jour
le foie
qui poussait à nouveau
nuit de nuit
encore.

Je sais que, pardonné,
il arriva sur l'Olympe
où on l'honora lui aussi
(le) Prométhée
l'homme adoré
qui enseigna aux hommes
tous les métiers...

Car c'est le sort de la femme
d'être toujours
occinelle,
petite,

l'homme toujours dessus/ en face
le premier à la table
à la tourte feuilletée...
qu'il ait tout l'honneur!

„Petite" tu dis?
„Bête à bon Dieu?"
Et s'il l'a apporté
(le)Prométhée
l'homme,
le feu
qui est-ce qui l'a allumé?
Non-non, pas dans la cheminée,
dans le coeur de l'homme!
Qui est-ce qui lui a apporté:
le pincement dans le coeur
l'amour dans l'âme
et dans la chair,
les enfants et les bonheurs
- ils arrivent (ces choses-là), donc on en parle,
et non à contrecoeur! -

Lequel est, donc, Prométhée?

On ne peut pas mourir deux fois

Il y a deux yeux
deux ailes
deux mains
Il y a toutes sortes d'hommes
d'oiseaux
de ruisseaux
de collines
Il y a toutes sortes de désirs
de plaintes
de sourires
toutes sortes de mots
de langues

Mais
il n'y a pas deux fois de retour
deux fois d'écoulement

deux fois pour mourir
As tu fait ton chemin? - c'est du déjà fait
pas de retour
Coule-t-il le ruisseau? - il a déjà coulé
il n'y en a pas d'autre
Est-il mort l'homme? - il est déjà parti
pas d'autre vie

Car toute fuite
c' est un chemin
sans retour

J' aime

Je suis telle que je suis
peut-être différente
dedans, au fond de moi-même:
J' aime les gens qui aiment la vérité
les gens qui peuvent te regarder dans les yeux
qui savent ce que veut dire estime
ce que signifie l'humilité envers les vieux
les enfants
les malades
les pauvres
qui savent tendre la main à qui en a besoin

J'aime la nature
les animaux — pas ceux qui traînent! —
j'aime l'herbe, les fleurs
j'aime les cieux ouverts

J'aime tout savoir, je suis curieuse
je voudrais savoir où commencent et où finissent
le jour, la terre, le monde, le cosmos

Je ne veux plus entendre de frontières
d'ethnies différentes
d'exil
Car j' aime être tranquille
et en harmonie
avec moi-même
et avec les autres...

Les lunettes

Une obsession me tracasse
depuis longtemps
depuis des années
mais la raison je ne la connais
elle refuse de m'éclairer
et pourtant j'ai essayé
je l'ai analysée
elle ne me fiche pas la paix

Je n'y comprends rien!

C'est quoi ce que je vois?
Serait-il ce que je vois de mes yeux?
avec le droit... c'est un peu ça
avec le gauche c'est un peu autrement!
Ou bien ce que je vois
serait-il ce que donnent mes lunettes
ou bien ce que je vois dans mon rêve?

Cela ne rime à rien!

Quel est le contour exact
des objets
des êtres qui m'entourent?
Comment est-il mon kalankoe?
est-il une petite fleur... sans lunettes
est-il grand... sous les lunettes?
Dans mon rêve elle avait l'air d'une monnaie
dans son pot, ma douce fleur ...

Comment est-il mon crocus, Brânduşa,
combien sont-ils grands ses yeux,
violettes
en violet?
je ne cesse pas de me demander...

Et la mouche: est-elle une mouche?
ou bien une moustique
petite petite
ou bien un taon gros-gras?
Non, non-non, je n'en veux plus penser
il serait mieux que je laisse tomber!

Matilda Caragiu Marioțeanu s-a născut la 20 07 1927, în orăşelul Hrupişti/ Aryos Orestikon, Macedonia, Grecia, din părinți aromâni (macedo-vlahi). În aprilie 1928, familia sa a emigrat în România. A studiat limba şi literatura franceză/ română la Universitatea din Bucureşti (1947-1951), unde a şi fost numită preparator la Catedra de limbă română, încă din timpul studiilor (1950). A parcurs ierarhia universitară - asistent (1951), lector (1958), conferențiar (1968) - până la pensionare (1982). Între 1970 -1973, a funcționat ca profesor invitat la Universitatea din Salzburg, Austria, iar în 1983 la Universitatea din Frankfurt am Main, Germania, semestrul al II-lea. La 1 oct. 1999, a primit titlul de Profesor Universitar Onorific (o restituire necesară). Doctorat în filologie în 1967 cu teza **Fonomorfologie aromână. Studiu de dialectologie structurală** (publicată în volum în 1968).

Activitate didactică universitară: istoria limbii române, gramatică istorică şi descriptivă a limbii române, dialectologie română (nord - şi sud-dunăreană), limbă română contemporană, limbă română pentru străini. A acordat 70 de grade didactice I profesorilor de limbă şi literatură română din țară.

Activitate ştiințifică: a editat cel mai vechi text aromân de slujbă religioasă, **Liturghier aromânesc. Manuscris anonim inedit.** (publicat în volum în 1962, premiul Ministerului Învățământului); volumul **Compendiu de dialectologie română (nord - şi sud-dunăreană),** amplă lucrare de sinteză (publicat în 1975, premiul „Timotei Cipariu" al Academiei Române). Operă fundamentală: **Dicționar aromân (macedo-vlah). DIARO. A-D** (apărut în 1997). **Dodecalogul aromânilor** (în volum, Constanța, 1996), o sinteză a concepțiilor sale privind aromâna şi aromânii.

Câteva alte volume (în colaborare) sunt consacrate **istoriei limbii române** (1969), **dialectologiei române** (1978) sau predării limbii române străinilor: **Cours de langue roumaine** (1967, 1972, 1978, 1981); varianta engleză **A Course in Contemporary Romanian** (1969, 1980); **Rumänisch für Sie**, I-II (München, 1976, 1979; I - II Bucureşti, 1993; I - II 1997).

A publicat numeroase lucrări - capitole în volume colective, studii, articole proprii - descriptive şi/ sau istorice - asupra funcționării limbii (a)române, varietăților regionale, comparații romanice etc.

Are o activitate bogată în domeniul cultivării limbii române prin radio şi televiziune: este unul din fondatorii rubricii săptămânale t. v., consacrată limbii române, „Mult e dulce şi frumoasă" (şi sub alte denumiri) şi colaboratorul ei constant timp de 40 de ani.

MCM a studiat de-a lungul întregii sale vieți, sub toate aspectele, limba sa maternă, aromâna (pe lângă lucrările în volum amintite, a publicat descrieri fonologice, morfologice, lexicale, tipologice, trăsături individualizatoare, studii de literatură aromânească şi despre diferite personalități; a susținut constant cu argumente şi cu ardoare identitatea aromânilor.

A creat poezie în aromână (în 1990 - pe un disc, în 1994 - în volum: **Di nuntru şi-di nafoarâ**, cu transpuneri în româna literară. Cu o traducere în limba franceză, în volumul **De dedans et de dehors. Poèmes aroumains** (Belgia, Charleroi, 1999). A repovestit în limba română literară basme aromâne (în seria „Poveşti nemuritoare," în broşura **Norocul şi mintea** şi în antologia colectivă ilustrată „Cele mai frumoase basme ale lumii." Este o colaboratoare constantă a revistei „România literară."

Din 1993 este Membru corespondent al Academiei Române, iar din 1999 este Membru corespondent al Société de Langue et de Littérature wallonnes.

Matilda Caragiu Marioțeanu est née le 20 juillet 1927, à Hrupişti/ Aryos Orestikon, Macédoine, Grèce, dans une famille aroumaine (macedo-valaque). En 1928, sa famille a émigré en Roumanie. **MCM** a étudié la langue et la littérature roumaines/ françaises à l'Université de Bucarest (1947-1951), a été engagée des 1950, durant ses études, à la Chaire de langue roumaine, et a parcouru les étapes universitaires jusqu'à la retraite (1982): 1950-1958 - assistant, 1958-1968 - charge de cours, 1968-1982 - maître de conférences). Entre 1970 - 1973, elle a été professeur associe à l' Université de Salzbourg, en Autriche, et, en 1983, pour le 2-ème semestre, à Francfort, en Allemagne. Le 1-er octobre 1999, on lui a accorde le titre de Professeur Universitaire d'Honneur (une restitution nécessaire).

Doctorat en Philologie en 1967 avec la thèse **Fonomorfologie română. Studiu de dialectologie structurală** (publiée en volume en 1968).

Activité didactique universitaire: histoire de la langue roumaine, grammaire historique et descriptive du roumain, dialectologie roumaine (nord - et sud-danubienne), langue roumaine contemporaine, langue roumnaine pour les étrangers. **MCM** a acordé 70 titres de „professeur premier degré" aux professeurs de langue et de littérature roumaines de Roumanie.

Activité scientifique: a édité le plus ancien texte aroumain destine à la messe, **Liturghier aromânesc. Manuscris anonim inedit**, un „Missel aroumain" (paru en 1962, prix du Ministère de l'Enseignement). Le volume de synthèse sur la dialectologie théorique et roumaine, **Compendiu de dialectologie română (nord - şi sud-dunăreană)** (paru en 1975, prix „Timotei Cipariu" de l'Académie Roumaine, 1975). Oeuvre fondamental: **Dicționar aromân (macedo-vlah). DIARO, A-D** (paru en 1997). Le **Dodécalogue des Aroumains** (paru en volume en 1996), synthèse des conceptions définitives de l'auteur sur l' aroumain et sur les Aroumains.

Quelques autres volumes (élaborés en collaboration) sont consacres à **l'histoire de la langue roumaine** (1969), à la **dialectologie roumaine** (1978) où à l'enseignement du roumain aux étrangers: **Cours de langue roumaine** (1967, 1972, 1978, 1981); variante anglaise **A Course in Contemporary Romanian** (1969, 1980), **Rumänisch für Sie** (I - II, München, 1976, 1979; I-II Bucureşti, 1993; I-II Bucureşti, 1997).

Grand nombre d'études parues dans des revues de linguistique roumaines ou étrangères sont consacrées à l'histoire et au fonctionnement de la langue (a)roumaine (phonologie, orthographie, grammaire, lexique etc.).

Une activité riche est constituée par les émissions radiodiffusées et télévisées ayant comme but d'informer, de donner des connaissances sur la variété du roumain, de coriger les ereurs courentes, afin de préserver la pureté de la langue roumaine.

Durant toute sa vie, **MCM** a étudié, sous tous les aspects, sa langue maternelle, l'aroumain (les volumes mentionnes exceptes: des descriptions phonologiques, morphologiques, lexicales, typologiques, traits individualisateurs, des études sur la littérature aroumaine et sur diverses personalités (a)roumaines; elle a soutenu constamment avec des arguments et avec ardeur l'identité des Aroumains.

MCM a écrit des poèmes en aroumain/ macedo-valaque (1990 - sur disque, 1994, en volume): **Di nuntru şi-di nafoarâ**, avec des transpositions en roumain littéraire. Accompagnes de la traduction francaise: **De dedans et de dehors. Poèmes aroumains** (Belgique, Charleroi, 1999).

MCM a publie des contes aroumains racontes librement en roumain littéraire (dans la série

Poveşti nemuritoare, dans la brochure **Norocul şi mintea** et dans l'antologie collective illustrée „Cele mai frumoase basme ale lumii."

Depuis 1993, **MCM** est Membre de l'Académie Roumaine et, depuis 1999, Membre de la Société de Langue et de Littérature wallonnes.

COLOFON

Autorul lucrării	**MATILDA CARAGIU MARIOȚEANU**
Titlul lucrării	**NÉURI/ ZĂPEZI/ NEIGES** **13 POEMI/ POEME/ POÈMES**
Editura la care a apărut	**Editura LOGOS,** **BUCUREŞTI, 2002**
Variantă digitalizată de	**Editura Predania/** CP 67, OP 13, București **www.predania.ro** **tehnoredactor/ Remus Brihac** **concept grafic/ Atelieruldegrafica.ro**

PROIECT AVDHELA
BIBLIOTECA CULTURII AROMÂNE
www.proiectavdhela.ro